

TARİH KOKAN KADİM KENT: SILİVA

Laleş USLU AZARAK*

GİRİŞ

İnsanın doğal çevre üzerinde yaptığı çevresel değişikliği en belirgin şekilde gösteren kentlerin aynı zamanda bu doğal çevrede gelişim ve devamlılığı zor elde edebilen mekanlar olduğu görülmektedir. Bundan dolayı birçok kent, tarih boyunca ya en uygun konumu buluncaya kadar yer değiştirmiş ya da tarih sahnesinden çekilmek durumunda kalmıştır. Kentin konumu, kuruluş ve gelişiminde etkili olan unsurların başında gelerek onu, çevresiyle etkileşimde bulunmasını sağlar. Bundan dolayı kentin konumu iyi bir noktada ise bu durum onun büyüyüp gelişmesini sağlar; aksi takdirde küçülüp yok olmasına neden olur (Arınç, 2001,350; Alkan, Arınç, 2018, 64-96).

Yukarı Mezopotamya'nın kadim yerleşimi Siliva (bugünkü ismi Silvan), tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gerek tarihi yapılarıyla gerekse doğal güzellikleriyle dikkat çeken bu kadim kent, Diyarbakır'a 79 kilometre uzaklıkta (<https://www.kgm.gov.tr>), stratejik öneme sahip uluslararası yollar -Kafkas medeniyetleri, Doğu Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının karşılaşma alanı- üzerinde bulunmaktadır; bu jeopolitik özelliğinden dolayı tarih boyunca medeniyetlerin çarpışmalarına tanıklık yapmış, medeniyetler arasında el değiştirmiş ve zaman zaman da onlara başkentlik yapmıştır (Alkan, Arınç, 2018, 64-96).

* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, lales.usluazarak@dicle.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1429-4364

KAYNAKLAR

- Akın, E. (2021). “Eski Çağda Silvan ve Ticaret Yolları”, Sultanlar Şehri Silvan, (Ed). Oktay Bozan, Mutlu Saylık, İbrahim Tavukçu, Burak Kazan, Sonçağ Akademi, Ankara.
- Alican, M. (1 Temmuz 2012). “Meyafarikin ismi Üzerine Bir Soruşturma”, Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt\Volume XXVII,Sayı, 1-21.
- Alkan, A. (2018). *Silvan İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, Kriter Yayınevi.
- Alkan, A., Arınç, K. (2018). “Silvan Şehrinin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları”, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6 (11) , ss. 64-96.
- Arınç, K. “Tatvan Şehri Kuruluşu Gelişmesi ve Fonksiyonları”, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2001.
- Bakkal, A. (30 Temmuz-Aralık 2013). “İslam Tarihinde Tıbbın Gelişmesi ve Silvan’da Tıp, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 30, Sayı 30.
- Beyanoğlu, Ş. (1987). *Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi, 1. Cilt, Başlangıçtan Akkoyunlular’a Kadar*, Ankara: Diyarbakır Belediyesi Diyarbakır’ı Tanıtma Yayınları.
- Çevik A. (2002). XI-XIII. Yüzyıllarda Diyar-ı Bekr Bölgesi Tarihi, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniv. Türkiye Araş. Enst., İstanbul.
- Darkot, B. (1990). Meyyâfârkın, İslâm Ansiklopedisi-VIII, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Eskişehir 1990, s.195.
- Demir, M. (2008).“Antik Kaynaklar Işığında Tikranokerta Şehrinin Lokasyonu Meselesi”, Uluslararası, Batman ve Çevresi Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, 172-182.
- El-Belazuri, Ahmed B. Y. (2013). *Futuhu’l-Buldan*, (Çev. M. Fayda), İstanbul: Siyer Yayınları.
- Güneş, A. (2014). “Sosyolojik Olarak Din ve Toplum İlişkileri” Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 1, 153-164.
- Haspolat, Y. K. (Temmuz 2014). Diyarbakır İlçelerinde Kaleler, Birinci Baskı, (e-kitap).
- Jameson, M H. (1988). “Civilization of the Ancient Mediterranean: Greece and Rome”, Charles Scribners Sons.
- Kahraman, A. (1984). *Dinler Tarihi*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. (2020). “Erken Bizans Döneminde Doğu Sınırında Kentleşme Politikası: Martyropolis”, Sanat Tarihi Yıllığı, 129-144.
- Keskin, M. (2004). “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt: IV, Sayı: 2, 7-21.
- Kıymet, K. (2018). “Salat Tepe Ritüellerine İlişkin Bulguların Hitit-Hurri Metinleri ile Karşılaştırılması.” *Olba* 26, 29-96.
- Kıymet, K. (2019). “Hitit Metinlerinde Akad Çağı İle İlgili Kayıtlar”, TAD, C. 38/S. 66, 1-66.
- Kökten, İ. K. (1952). “Anadolu’da Prehistorik Yerleşme Yerlerinin Dağılışı Üzerine Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 167-188.
- Lehmann-Haupt, C. F. (1988). *Armenien Einst Und Jetzt*, C. I, George Olms Verlag (Tıpkı Basımı), Berlin, s. 381-418.
- Naab, J. P., Unger, E. A. O., (1934). *Pir Hüseyin’de Naram-sin Stelinin Keşfi. Die Entdeckung der Stele des Naram-sin in Pir Hüseyin*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul.
- Nissen, H. (2004). *Anahatlarıyla Mezopotamya, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul.
- Özyılmaz, H., Savaş, S. (2021). “Silvan’da Konak Yaşamı ve Mimarisi”, Sultanlar Şehri Silvan, Eğitim-Kültür-Medeniyet, (Ed.) Oktay Bozan, Mutlu Saylık, İbrahim Tavukçu, Burak Kazan, Sonçağ Yayınevi, Ankara, ss.157-176.
- Parlak, F. (2007).Çeşitli Yönleri ile Silvan, 3. Baskı, Serhat Matbaası, İstanbul.
- Sevinç, F. (2007). Hititlerde Ölümlere ve Yeraltı Tanrılarına Sunulan Kurbanlar, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara-2007.
- Sözer A, N. (1969), Diyarbakır Havzası, Ankara, Diyarbakır’ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları No: 19, Tarih ve Coğrafya Dizisi No: 4.
- Taşkıran, H.(2018). “Prehistorik Arkeoloji ve Mağaralar”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Mavi Gezegen Popüler Yerbilim Dergisi, ANKARA, Sayı 24, 62-68.
- Tutaysalır O., Arı, S. (2023). “Aslan Sembolizminin Tarihsel Yolculuğu ve Güncel Logo Tasarımlarında Kullanımı”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 41, 434-453.
- Uslu Azarak, L. (2021). “Saklı Kent Hasuni”, Sultanlar Şehri Silvan, Eğitim-Kültür- Medeniyet”, (Ed.) Oktay Bozan, Mutlu Saylık, İbrahim Tavukçu, Burak Kazan, Sonçağ Yayınevi, Ankara, ss203-213.
- Uslu Azarak, L. (2022). “Beden Anlatıları Değerler”, Ed. (Sürmeli K.), Güzel Sanatlar Alanında Yeni Trendler, Duvar Yayınları, İzmir, 222-243.
- Wach, J. (1995). *Din Sosyolojisi*, (Çev. Ünver Günay), MÜİFVY, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKÇASI

<https://acikerisim.dicle.edu.tr> (Erişim Tarihi: 17.03.2023)
<https://www.kgm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17.03.2023)
<https://www.lafsozluk.com> (Erişim Tarihi: 17.03.2023)
<https://www.silvan.bel.tr/altibulak-cesmesi-kaniya-derge> (Erişim Tarihi: 22.03.2023)
<http://www.silvantarihi.com/silvantarihi/id12.htm> (Erişim Tarihi: 22.03.2023)
<https://anatolianscripts.com/script/naram-sin-steli/> (Erişim Tarihi: 23.03.2023)
<http://www.diyarbakir.gov.tr/diyarbakir-tarihi> (Erişim Tarihi: 27.03.2023)
<https://acikerisim.dicle.edu.tr> (Erişim Tarihi: 27.03.2023)

FOTOĞRAF LİSTESİ VE KAYNAKÇASI

Fotoğraf 1: Pir Hüseyin’de Ele Geçen Naram Sin Steli.
<https://anatolianscripts.com/script/naram-sin-steli/>
(Fotoğraf: A.Erdem Şentürk, 2018).
Fotoğraf 2a-b: Zembilfiroş Burcu ve Ayrıntısı.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 3a: Kulfa Kapısı’nın Eski Hali.
(Fotoğraf: Nejat Satıcı)
Fotoğraf 3b: Kulfa Kapısı’nın Son Hali.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 4a-b: Silvan Vadisi ve Mağaraları.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 5a-b: Hasuni’deki İncir Ağaçları.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 6a-b-c: Hasuni’deki Sarnıç, Ark ve Merdivenler.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 7a-b: Hasuni Kaya Kilisesi ve Kaya Kilisesi’nin Zeminindeki Oluklar.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 8: Hasuni’deki Ortaçağ Kilisesi.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 9: Hasuni’nin Zirvesi.
(Fotoğraf: Mahsum Yenmez)
Fotoğraf 10: Hasuni’nin Zirvesine Çıkılan Merdiven.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 11a-b: Kaniya Derge (Altıbulak Çeşmesi).
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 12a-b: Üstünler Konağı (Mala Beg).
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 13a-b: Meyyafarikin Eyyubileri Hükümdarı Melik Kamil’e Ait Kitabe ve Ayrıntı.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 14a-b: Üstünler Konağı (Mala Beg) Cephesi.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 15a-b: Yapımı Köşelerindeki İnsan Başı Figürleri.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 16a-b-c: Azizoğlu Konağı.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)
Fotoğraf 16: Tarihi Yapının Üzerine İnşa Edilen Beton Yapı.
(Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak)